Bene Zoltán

ESŐ

2024-10-17 | **NOVELLA, WORLD PRESS PHOTO**

Azon a reggelen elérkezett végre az idő. Három napja feküdtem a kunyhóban, az erdő szélén, éjszakánként hallottam a jaguár üvöltését. Két hete tűnt föl, rendszerint birkákat, de két alkalommal alpakkákat is elvitt, mohó volt és félelmetes. Alighanem valamelyik rossz szellem szállta meg, vélte Juan, az egyetlen mapucse, aki szóba állt velem. Napjában háromszor meg is itatott, s egyszer lazított a köteleken. Ettől függetlenül szinte biztosra vettem, hogy a bal karom elhalt, talán egy napja sem bírtam már mozgatni az ujjaimat. Egyetlen egyszer tudtam elaludni, akkor is szörnyű

álmot láttam. Álmomban egy kutya szűkölt, buzgón nyalogatta az ütött-kopott lábosba fagyott vizet, a jégtömb azonban nem engedett. Szinte éreztem, ahogy az állat torka ég a szomjúságtól, az orra sajog a fagyos érintéstől, a nyelvét akárha darazsak szurkálnák össze. Szomjas maradt, hiába kísérletezett. Farkát a lábai közé húzta, lánccsörgetve visszasomfordált az olajoshordóba, amelyben lakott. A tanya körül nyáron kiégett, sárga, télen szürkésfekete alföldi táj, valódi sivatag, többezer kilométerre innen. A kutya leheveredett egy mozdulatlan szőrcsomó mellé. Meleget már nem adott. Nyüszíteni lett volna kedve, mégis hallgatott. Bágyadtan nézte a tanyát. Az ajtó résnyire nyitva. Egy macska osont ki rajta éppen, nekiiramodott az elhanyagolt udvarnak, eltűnt a kutyaszemek elől. Egy másik macska megállt az ajtórésben, kémlelt és szimatolt. Megrázta a bundáját, visszatolatott. A tanyában éppoly nagy a hideg, mint kívül. Óvatosan lépkedett, tappancsának puha párnáit égette a rideg, pattanásig fagyott kő. A kályha oldalához dörgölőzött, s azon nyomban el is ugrott tőle, mintha megcsípte volna valami. Nem az átforrósodott öntöttvas – a fém csontig ható hidege riasztotta el. Panaszosan nyávogott, várta a választ, s mivel nem jött, tovább lépkedett. Be a szobába. A cserépkályha nem duruzsolt, mégis odaóvakodott: élettelen, jeges, halott felület. Ösztönösen fölborzolta a szőrét. Szimatolt, nyeffentett egyet, ténfergett, mint aki nem érti a helyzetet. Végül fölugrott az ágyra, körmeivel dagasztani kezdte a megdermedt dunyhát. Az ágyban egy öregember feküdt, a szeme nyitva, a mennyezetre szegezve. Az arca ismerős, de képtelen vagyok fölidézni, honnan. Fogatlan szája szélén nyálgömb. Kemény, akár a kő. A macska megbökte az arcát. Muzsikálásba fogott: dorombolt. A kéz nem mozdult, hogy megsimogassa vagy elzavarja. Az állat toporgott, nem értette, mi történik. Nem érzett szagokat sem, csak a szúrós levegőt. Összezavarodott, panaszosan miákolt. Az ágy mellett, a kisszekrényen műanyagpohár. Az oldalán repedés. Belefagyott fogsor. Erre riadtam: a fagyból a kellemes, őszi hűvösbe, nézőből szereplővé válva.

*

Szakad. Az esőcseppek ujjnyi vastag bevonattá állnak össze az üveg külső felületén, folyamatos, vibráló mozgásban lévő réteggé. Egészen közel hajolok az ablakhoz, figyelem ezt a különös, élő, lüktető masszát. Először és utoljára Chilében láttam ilyet. Ösztöndíjjal érkeztem. A repülőgép a fővárosban landolt, én azonban egy kisvárosba

tartottam, a mapucsék vidékére. A csaknem egynapos repülőút – Bécsből Madridba, Madridból Santiago de Chilébe – alig viselt meg, olyan izgatottan vártam az utolsó szakaszt, nem maradt időm a törődésre. Kizárólag az a néhány órás buszozás járt a fejemben, ami Santiagótól vár rám. Százszor, ezerszer elképzeltem, ahogy széles kalapok, cifra poncsók, markáns indián arcok, kecskék és birkák, netán malacok társaságában zötyögök a hegyek között kanyargó úton, orromban nehéz szagokkal, tüdőmbe mélyre szippantva az emberi testek és az állatok kipárolgásaitól sűrű levegőt.

*

– Elmerengtél – szól a lány a konyha ajtajában.

– Chilében zuhogott így az eső – motyogom. – Álltam egy ablakban, de semmi egyebet nem láttam, csak az üvegre tapadó, fortyogó-kavargó vizet.

– Miért voltál ott? – szólal meg újra a lány, majd kisvártatva:

– Hol is?

– Chilében – felelem. – Egy egyetemre nyertem el négyhavi ösztöndíjat.
Tulajdonképpen ritka nagy szerencse ért, olyan, amilyen egy életben jó, ha egyszer-kétszer adódik.

Mapuche őslakosok érkeznek az összes régióból Camilo Catrillanca, az ismert weichafe (közösségi vezető és a területi jogok védelmezője) temetésére, akit chilei rendfenntartók hátulról lelőttek. Ercilla, Araucanía, Chile, 2018. november 17.

– És miért éppen Chilébe mentél? – firtatja a lány.

Megvontam a vállam, megfordultam. Fene se emlékszik már. Talán úgy véltem, oda nem tolonganak majd annyian, mint Madridba, Barcelonába, könnyebbnek éreztem a kijutást, úgy hittem, nagyobb esélyem lehet.

*

– Mit nézel? – kérdezte Sole.

– Az üvegre tapadó, fortyogó-kavargó vizet – válaszoltam. – Sose láttam még ilyet.

– Európában nem esik így?

– Nem tudom, talán igen. Csak nem figyeltem meg sose.

– Itt sem történik minden nap – nevetett Sole. – Olyan ez is, mint a busz.

– Nem, nem olyan – ellenkeztem. – Nem vártam ilyesféle esőt, nem vágyakoztam utána egy percig sem. A buszra ezzel szemben teljes szívemből áhítoztam. Arra a buszra, ami a fejemben élt, arra a vadregényességre, romantikára. Érted?

– És távolról sem arra a légkondicionált, a repülőgépnél is civilizáltabb változatra, amiben végül részed lett – Sole tekintetében vidámság bujkált. – Persze, hogy értem.

*

– Nincsenek fotóid? – a lány szörpöt önt a poharak aljába, fölengedi mindkettőt vízzel. Az egyiket átnyújtja.

– Akad néhány – vallom be óvatlanul, s mire kiejtem a két szót, már érzem, elkéstem, többé nincs visszaút.

– Meg is mutatod?

Valami olyasmit morgok, hogy én aztán végképpen nem vagyok valamiféle elcseszett mutogatós bácsi, a lány unszolására nemsokára mégis előkotrom a dobozt a szekrényből, benne a fotókkal.

A kanapéra ülök, a lány mellém kuporodik, maga alá húzza a lábát. Vigyázva, lassan nyitom ki a dobozt. Néhány tucat fénykép lehet benne, egymás hegyén-hátán hevernek. A legfelső fotón szikrázóan fekete hajú lány néz a lencsébe, a háttérben elmosódó alakok, hegyek, fák.

*

– Nincsenek fotóid? – kérdezte Sole rövid hallgatás után.

– Akad néhány – ismertem be.

– Meg is mutatod?

Fölálltam, előkotortam a dobozt az íróasztal fiókjából, benne a fotókkal

– Ő az anyád? – mutatott Sole az egyik képre.

– Igen – nagyot kortyoltam a kávéból. Az eső monotonon dobolt az ablaktáblákon, valahonnan magányos gitárszó szüremlett a szobába.

– Szép nő az anyád – állapította meg Sole. – Milyen idős ezen a fényképen?

– Negyvenhárom éves.

– Az én anyám még nincs negyven, de nem tűnik ilyen fiatalnak – mosolyodott el Sole.
– Beszélik, az indiánok hamarabb öregszenek. Azt hiszem, igazat beszélnek…

– Az anyád indián?

– Igen. Mapucse. Az apám egy concepcióni vállalat utazó ügynöke volt, így ismerték meg egymást.

*

– Szép ez a nő – jegyzi meg a lány.

– Soledadnak hívták.

– Milyen idős ezen a fényképen?

Óvatosan kiemelem a fotót, tűnődve szemlélem.

Juana Calfunao Pailaléf az őslakos mapuche nép vezetője és aktivistája, akit többször bebörtönöztek, mert védelmezte közössége területi jogait. Cunco, Cautín, Chile, 2019. február 12.

– Azt hiszem, huszonegy lehetett, amikor ez készült – mondom.

– Olyan fekete a haja, mintha festené – a lány egészen közel hajol a fényképhez.

– Nem festette – mondom. – Az indiánoknak ilyen a hajuk. Koromfekete és erős szálú. Sűrű, mégis selymes.

*

– Szóval te mesztic vagy, Sole?

– Chilében kevés az indián – magyarázta Sole. – Legalábbis Peruhoz vagy Bolíviához képest nagyon kevés. Argentína, Uruguay és Chile a *legeurópaibb* országok. Az én családom például az 1700-as évek végén érkezett Andalúziából. Már az apai ági őseim.

– Ezek szerint még itt is egzotikusnak számítasz – viccelődtem.

Sole fölnevetett, megpuszilt.

– Legfeljebb neked… Rajtad kívül senki nem gondolna egzotikusnak – ismételte Sole.

– Számomra te vagy a legegzotikusabb lény a Földön, Sole – suttogtam. Az eső elcsendesült, a gitárszó fölerősödött. Magamhoz vontam Soledadot. Úgy éreztem, nyomban dorombolni kezd, mint egy macska. Egyébként is volt benne valami macskaszerű, a mozdulataiban, a szemében. Meg ahogyan a haját igazgatta, ahogyan jóízűen nyújtózott reggelenként.

*

– Az indiánok a szegényebb réteg, nem? – firtatja a lány. Mintha bele akarna bújni a fotóba, mintha ízlelni akarná vagy szaglászni, akár valami kutya.

– Chilében kevés az indián – magyarázom. – Legalábbis Peruhoz vagy Bolíviához képest nagyon kevés. Argentína, Uruguay és Chile a *legeurópaibb* országok Latin-Amerikában. Pinochet idején nyilván mások, gondolom, rosszabbak voltak a gazdasági viszonyok, de amikor én ott jártam, mindenütt pazar fejlesztésekbe botlottam. Viszont kevés indiánnal találkoztam, így azt sem tudom, szegények-e vagy jómódúak. Sole mindenesetre nem volt szegény, az apja jól menő üzletember.

– Amúgy ki volt ez a nő? – szegezi nekem a kérdést a lány.

– Soledadnak hívták. Magyarul annyit tesz: magány – válaszolom, kiemelem a fotókat a dobozból, a fekete hajú szépség fényképét legalulra, a többit annak a tetejébe helyezem. A lány idegenül nézi, idegesen hunyorít, az ajkai elnyílnak.

– Szóval Soledadnak – mosolyodik el végül, kiveszi a kezemből a dobozt, a dohányzóasztalra teszi. Karját a nyakam köré fonja, csókolni kezd, ahol ér.

*

– Majd egyszer mutatsz egy képet az édesanyádról? – kértem, és Sole tucatszor hadarta, hogy igen, igen, igen…. Közben lassan, komótosan öltözködni kezdett. Az eső már alig neszezett odakint, a gitár is elhallgatott. Távolról motorok zúgtak.

– Szép nő az én anyám is, csak másképpen – jelentette ki Sole.

– Nézd meg az anyját, vedd el a lányát – vihogtam idétlenül. – Mifelénk ez a mondás járja.

A távolban Mount Tronador és lenn a Laguna del Ilón Argentína és Chile határán. Nahuel Huapi Nemzeti Park, Argentína, 2019. február 1.

Sole megigazította a blúzát, végigsimított a szoknyáján.

– Nem tetszik ez a mondás – fordult felém, és elkomorult.

– Hülyeség, igazad van – mentegetőztem. – Ne haragudj, corazón mío! Néha olyan ostoba humorom van…

*

– Ugye nem rá gondoltál közben? – a lány hangja ezúttal kifejezetten bántja a fülemet. Egyelőre nem is válaszolok. – Rá gondoltál? Igen? De egy szemétláda vagy!

Hallgatok, odakinn mind jobban erősödik az eső zaja.

– Ennél nagyobb aljasságot… – folytatná a lány, csakhogy határozottan közbevágok:

– Állj le, légyszi! Nem gondoltam rá, jó? Rád gondoltam. Hülye vagy?

A lány furcsán figyel, a szája széle meg-megrándul. Föláll, megpördül a saját tengelye körül. Tisztában van azzal, mennyire fiatal és üde, milyen kívánatos rajta minden.

– Volt ilyen jó teste? – kérdezi kihívóan.

– Ne légy ízléstelen – tápászkodok föl, sietve magamra kapom a ruháim. Szinte menekülök a konyhába, kávét főzni. Egy jó erős feketét. Odakinn továbbra is szakad. Az esőcseppek ujjnyi vastag bevonattá állnak össze az ablaküveg külső felületén, folyamatos, vibráló mozgásban lévő réteggé. Egészen közel hajolok az ablakhoz, figyelem ezt a különös, élő, lüktető masszát. Néhány esőcsepp mintha Sole arcát rajzolná ki egy másodperc tört részéig.

– Ne haragudj – hallom a lányt. – Megbántottalak?

– A feltételezés is! – háborgok nagy színészi beleéléssel.

*

Azon a reggelen elérkezett végre az idő. A mapucsék úgy vélték, megkérdezik a szellemeket. A machi előtt birkát áldoztak, s miközben fröcskölt a vér, a machi fönnakadt szemmel meredt az égbe hosszú percekig. Mindezt Juan mesélte később. Amikor a machi magához tért, kinyilatkoztatta a felsőbb akaratot: mehetek isten hírével. Sole vőlegénye üvöltözött és hadonászott, de végül elfogadta a döntést. Nem tehetett mást. A bosszú ezúttal elmaradt. Eloldoztak. Bár azt hittem, amputálni kell, pár óra múlva mozogni kezdett a kezem, s bár hetekig kínlódtam vele, megmaradt. Használni is tudom. Solét is elengedték. Ő nem gúzsba kötve töltötte a napokat, bár így is erősen megviselte mindaz, ami történt, a vádak, a kiabálás, az, hogy ellene fordult a népe. Miattam.

*

A lány a hátam mögé lép, gyöngéden átölel.

– Ha most becsöngetne az ajtón az az indián nő, elküldenéd?

– Bajosan csöngethetne be – szűröm a fogaim közt.

*

Mire a mapucsék döntésre jutottak a sorsomról, lejárt az ösztöndíjam, hazarepültem. Ez volt a legnagyobb hiba, amit valaha is elkövettem… Nagyobb hiba, mint az, hogy elkísértem Solét a szülőföldjére. Ahol aztán az egykori vőlegénye, akivel szakított ugyan, ám a fickó ezt nem tudta elfogadni, mind a kettőnket ki akart nyírni, elégtételt venni a sérelmein. Szerencsére a machi megmentett minket. Vagy a machi, vagy a szellemek, ki tudja már…

Gyerekek tradicionális Ngillatun álarcot viselnek egy mapuche temetőben. A helyi közösség sikeresen tiltakozott egy vízerőmű gátjának építése ellen, amely elárasztotta volna szertartásaik egyik közeli helyszínét. Maihue, Los Ríos, Chile, 2019. július 28.

Úgy egyeztünk meg, három hét múlva találkozunk Magyarországon. Délután négykor kellett landolnia a gépének. Órákig vártam. Előző éjjel ismét a téli tanyáról álmodtam, a kutyáról-macskáról, a halott öregemberről, a pohárba fagyott fogsorról. Legutóbb ezt az álmot a szabadulás követte. Ezért sem aggódtam. Izgatottan, boldogan tekintettem a jövőbe.

Késett a járat.

Sole nem volt rajta.

Nagyon megharagudtam. Bánatomban berúgtam, ahelyett, hogy tájékozódtam volna. Ezért csak másnap tudtam meg, hogy meghalt. Autóbaleset, azt mondták, a hivatalos álláspont is ez volt. Autóbaleset, a reptérre menet. A vizes úttesten megcsúszott az autó. Ennyi, vége.

Arra emlékszem még, hogy eleredt az eső.

*

– S ha mégis, ha mégis csöngetne?

Megfordulok, két tenyerem közé fogom a lány arcát, megcsókolom. A hazugság görcsbe rántja a gyomrom. Taplószáraz nyelvemen a szégyen epekeserű ízével formálom a szavakat:

– Elküldeném, hát persze…

---

kép | Pablo E. Piovano (Argentina) | Mapuche: az ősi hangok visszatérnek

A mapuche őslakosok a mai Argentína és Chile területén élnek. Őseik földjének java része gazdasági célokat szolgál, Chilében bányászati, erdészeti és vízenergiai projektek, Argentínában olajbányász cégek hasznosítják. A mapuche jogvédő aktivistákat továbbra is megkülönböztetik és megbüntetik, noha az új törvények állítólag védik a mapuche nép jogait. Az őslakosok számára ez nem egyszerűen területi vita: földjük kulturális és spirituális identitásuk része. A környezet gazdasági célú károsítása felborítja a természet, az ősök és saját egészségük egyensúlyát.

felső kép | Nők hálaadásként bárányt áldoznak azután, hogy egy machi (ősi tanító és szellemi vezető) transzállapotban útmutatást kért népének. Maihue, Los Ríos, Chile, 2023. június 26.

A munkát a Greenpeace Award, a GEO és a National Geographic Society támogatta.